

Agnieszka Pastucha-Blin

UNIWERSYTET ŚLĄSKI W KATOWICACH
e-mail: agnieszka.pastucha-blin@us.edu.pl
 <http://orcid.org/0000-0003-4920-2634>

Wojna o ciało idealne Metaforyczna konceptualizacja jako jedna ze strategii perswazyjnych dyskursu

Abstract

The war for the perfect body Metaphorical conceptualization as one of the persuasive discourse strategies

This analysis draws attention to the particular aspect of metaphor, namely its persuasive force. Research made on linguistic material, coming from Internet portals indicate the presence of the WAR metaphor in relation to the conceptualization of *caring for the body*. This type of metaphorical conceptualization is one of the many persuasive strategies used by the authors of the analyzed texts in order to influence the recipients by imposing a specific vision of reality on them, but above all influencing their behavior, translating into decisions of a financial nature.

Key words: discourse, persuasion, conceptualization, structural metaphor, human body, war

Słowa kluczowe: dyskurs perswazyjny, konceptualizacja, metafora strukturalna, ciało, wojna

Wstęp

Metafory stanowią nieodłączny element naszej egzystencji, towarzyszą nam każdego dnia zarówno w codziennym komunikowaniu, jak i w mediach. Trudno się bez nich obyć, tym bardziej że większość z nich to skonwencjonalizowane jednostki językowe, powszechnie używane wyrażenia językowe uznawane przez ich użytkowników za całkowicie naturalny sposób opisywania określonych zjawisk. Jedną z możliwości wykrywania metafor, które pozwalają nam zrozumieć otaczającą rzeczywistość, zwłaszcza zjawiska wymykające się poznaniu, jest badanie języka odzwierciedlającego struktury myślowe (Lakoff, Johnson 1988: 25). Niniejsze studium będzie właśnie taką próbą opisu wyrażen metaforycznych powszechnie występujących w dyskursie medialnym i reprezentujących metaforę wojny. Po zastosowaniu analizy zawartości treści ukazana zostanie rola i skuteczność posługiwania się metaforą w dyskursie perswazyjnym skierowanym do kobiet.

Materiał językowy, który zostanie omówiony, pochodzi z włoskich stron internetowych promujących: zdrowy styl życia, różnego rodzaju kosmetyki, zabiegi służące poprawie wyglądu i samopoczucia współczesnych kobiet. Są to zarówno portale (donnamoderna.it, spaziodonna.com, alfemminile.com, iodonna.it, chedonna.it, pianetadonna.it), jak i elektroniczne wydania dzienników („Il Corriere della Sera”, „La Repubblica” etc.). Pomimo że wybrane teksty nie stanowią oferty handlowej, artykuły mają – jak się wydaje – charakter silnie perswazyjny. Ich autorzy – z jednej strony – nie tylko dzielą się informacjami, wyjaśniają, instruują, jak należy postępować, ale starają się wpłynąć na postawę i zachowanie odbiorców, narzucając im określoną wizję rzeczywistości. Stosują takie techniki oddziaływania, które skutecznie przekonują, z drugiej zaś strony – są bardzo trudne, o ile nie niemożliwe, do zidentyfikowania przez nadawcę. Są to zarówno mechanizmy o charakterze psychologicznym – odwołanie do piękna, do dostępności danego dobra, chęć upodobnienia się do autorytetu (Cialdini 2005) – jak i te odnoszące się do pragmatyki językowej – użycie trybu rozkazującego, pytania retorycznego, zapewnienia, zachęty, rady, przestrogi, groźby. Realizacji funkcji perswazyjnej służy także dobór słownictwa czy też odpowiednich struktur składniowych (Bralczyk 2004), jak również wyrażen uniemożliwiających weryfikację prawdziwości stawianej tezy, podając ją za ogólnie znaną. Takie działanie wiąże się z założeniem, że odbiorca bez przekazów marketingowych płynących ze strony nadawcy nie podjąłby z własnej woli działań zgodnych z celami przyjętej strategii perswazyjnej (Kozłowska 2012: 100).

Jednym z ważniejszych sposobów budowania argumentacji w tekstach perswazyjnych jest stosowanie metafor (Dobrzyńska 1994; Wieczorek 1999: 105), które w sposób wszechogarniający i fundamentalny strukturyzują nasze myślenie, działanie, nasz stan wiedzy oraz system przekonań (Fairclough 1995: 194). Ich

modelująco-objaśniający charakter oprócz tego, że przynosi pewien zysk poznawczy, służy przede wszystkim interesom danej grupy społecznej. Z jednej strony więc metafory pomagają zrozumieć i wyjaśnić to, co niezrozumiałe, z drugiej zaś niosą niebezpieczeństwo zmanipulowania przekazu (ze względu na odwołanie się do emocji i uczuć). Dlatego postrzegane są jako jeden ze środków propagandy (Szwed 2013: 311). Ma to związek z koncepcją retoryki współczesnej, która traktuje dyskurs jako narzędzie zmieniające otaczającą rzeczywistość, kształtujące określoną wizję świata (Perelman 2002). Dominującą funkcją metafory w badanym korpusie nie jest zatem jej standardowa funkcja estetyczna czy retoryczna, lecz marketingowa, której celem jest przyciągnięcie uwagi czytelnika. Tak pojęta metafora stanowi klucz do sukcesu wielu korporacji. Pomaga poznać uniwersalne motywy działania oraz myśli i uczucia potencjalnych klientów, a zrozumienie mechanizmów ludzkiej percepcji, myślenia i działania wpływa na procesy kupna i sprzedaży (Zaltman, Zaltman 2008). Omijając tzw. świadomy umysł, można poznać nieuświadomione pragnienia człowieka, a w konsekwencji na nie wpłynąć.

Metafora wojny

Przeprowadzone na potrzeby artykułu badania opierają się na kognitywnej koncepcji metafory Lakoffa i Johnsona (1980), pojmowanej jako ucieleśnienie naszego doświadczenia, które później znajduje odbicie w języku. Jest to proces odwzorowania z domeny wyjściowej (ang. *source domain*) do docelowej (ang. *target domain*) bazujący na podobieństwie i będący podstawą konceptualizacji danego pojęcia w analizowanym korpusie. We współczesnym dyskursie medialnym jedną z częściej stosowanych (i nie nowych w naszej kulturze) metafor strukturalnych jest metafora wojny. W dyscyplinach humanistycznych znane są już przeniesienia metaforyczne struktury wojny na takie pojęcia jak „dyskusja” czy „miłość” (Lakoff, Johnson 1988). Metafora wojny występuje w dyskursie politycznym (Kaczmarek, red. 2005) – zdominowała przemowy m.in. Silvia Berlusconi (Bolasco, Giuliano, Galli de’Paratesi 2006) i Jimmy’ego Cartera (Lakoff, Johnson 1988), w dyskursach: sportowym (Żmudzka-Brodnicka 2013: 164–167), ekonomicznym (Kochan 2016: 165–173) oraz medycznym (Sontag 1978).

Analizowane teksty ukazują bogactwo środków językowych przedstawiających różnego rodzaju sposoby dbania o ciało i nawiązujących do struktury wojny/walki. Umożliwia ona przeniesienie niektórych aspektów pojęcia „wojna” (wł. *guerra*) do domeny pojęciowej „troska o ciało” (wł. *cura del corpo*). Za pomocą metafory *Troska o ciało to wojna* (wł. *La cura del corpo è una guerra*) poszczególne zabiegi

mające na celu uzyskanie perfekcyjnego wyglądu, również te polepszające samopoczucie, przedstawione są w kategoriach konfliktu zbrojnego. Słownictwo reprezentujące metaforę militarną, nawiązujące do walki, ataku/obrony, broni, taktyk i strategii wojennych (Mikułowski Pomorski 2006: 236) charakteryzuje sposób mówienia o ciele ludzkim, a zwłaszcza o staraniach zmierzających do osiągnięcia ideału. Wykładniki językowe wojny, takie jak: „obrona” (wł. *la difensiva*), „atak” (wł. *l'offensiva*), „pułapka” (wł. *la trappola*), „ryzyko” (wł. *il rischio*), „porażka” (wł. *la sconfitta*), „front” (wł. *il fronte*), „celownik” (wł. *il mirino*) etc., znajdują odzwierciedlenie w strukturze pojęciowej *troska o ciało*:

(1) Da poco riabilitato da diversi recenti studi sul fronte della salute cardiovascolare, il colesterolo torna di nuovo nel mirino come possibile colpevole di nuocere alla salute, questa volta favorendo certi tumori.

[Zrehabilitowany dzięki ostatnim badaniom pod kątem prawidłowego funkcjonowania układu krążenia cholesterol powraca na celownik jako potencjalny winowajca mogący zaszkodzić zdrowiu, tym razem sprzyjając niektórym nowotworom¹.]

By móc szczegółowo opisać metaforę *Troska o ciało to wojna*, przede wszystkim należy sklasyfikować wyrażenia językowe zawierające nazwy części ciała. Z przeprowadzonych badań wynika, że w większości przypadków ciało podlega rozczłonkowaniu, obiektem dyskursu nie jest więc ciało rozumiane całościowo, lecz jego poszczególne komponenty (skóra, mięśnie, głowa, twarz, włosy etc.). U podstaw leży metafora człowieka jako maszyny, w myśl której jego ciało to system złożony z wielu różnych części wymiennych. Relacja między częścią a całością jest relacją funkcjonalną i niehomeomeryczną (ang. *homeomeric*) (Miczka 2002: 86–87). Oznacza to, iż części niepodobne do całości ani do siebie nawzajem (z wyjątkiem organów parzystych) odgrywają określoną rolę w tworzeniu całości.

Jak wykazała wnikliwa analiza tekstów, wszelkie starania podejmowane w celu udoskonalenia wyglądu zewnętrznego nawiązują do konceptualnej metafory wojny, która szczególnie nacisk kładzie na militarny aspekt postępowania z kobiecym ciałem. Różnego rodzaju diety, zabiegi estetyczne, terapeutyczne i odmładzające, które zmierzają do uzyskania doskonałego wyglądu i świetnego samopoczucia, przedstawione są w kategoriach konfliktu zbrojnego:

(2) I superfood sono grandi alleati nel miglioramento del nostro sistema immunitario e nel combattimento dell'invecchiamento precoce.

---

1 Tłumaczenie włoskich cytatów na język polski, o ile nie zaznaczono inaczej – Agnieszka Pastucha-Blin.

[Żywność typu superfood jest świetnym sprzymierzeńcem we wzmacnianiu naszego układu odpornościowego i zwalczaniu oznak przedwczesnego starzenia.]

W mediach mówi się o pielęgnacji ciała jak o swoistym boju, namawia się współczesne kobiety do walki z chorobami, czynnikami środowiska zewnętrznego, niedoskonałościami itd. Wszystkie te problemy jawią się jako wróg, któremu należy się przeciwstawić.

By móc w pełni opisać rezultaty analizy metafory strukturalnej *Troska o ciało to wojna*, zebrane wyrażenia metaforyczne warto rozpatrzyć z punktu widzenia następujących etapów walki: przygotowania (wł. *i preparativi*), przebieg (wł. *l'andamento*) i zakończenie działań wojennych (wł. *la fine della guerra*).

Przygotowania do walki

Początkową fazą każdego pojedynku, bardzo często decydującą o dalszym przebiegu walki, są strategiczne przygotowania wojenne. W wypadku ciała ludzkiego obejmują one cały organizm, a przede wszystkim: mięśnie, kości, stawy, włosy, paznokcie, system immunologiczny, system naczyniowo-krwionośny oraz układ nerwowy. Częścią ciała, która jest najbardziej narażona na nieprzyjacielskie działania i wymaga gruntownych przygotowań, jest bez wątpienia skóra. Świadczą o tym takie wyrażenia jak np.: *zabezpieczać skórę przed utratą wilgoci, oznakami starzenia* (wł. *preservare la pelle dalla perdita di idratazione o dai segni di invecchiamento*) czy *zaoptażyć się w kremy z filtrem ochronnym* (wł. *attrezzarsi di creme con filtro solare*).

(3) Anche l'alimentazione può aiutarci a preparare la pelle al sole.

[Również odżywianie może pomóc nam przygotować skórę na słońce.]

Na tym etapie działań ogromną rolę odgrywa proces wzmacniania organizmu, który sprawia, że ciało staje się silne i odporne na różnego rodzaju zagrożenia. Język polski nie oddaje w pełni militarnej natury niektórych zabiegów wspomagających; w języku włoskim natomiast wyrażenia reprezentujące tę sferę czynności nabierają charakteru wojennego w całym tego słowa znaczeniu. Za przykład mogą posłużyć działania wspierające organizm: *odzyskiwanie sił witalnych* (wł. *recuperare le forze*), *wzmacnianie odporności* (wł. *rafforzare la resistenza, fortificare la risposta immunitaria*) itd.

Prowadzenie działań wojennych

Po odpowiednich przygotowaniach do walki następuje kolejny etap działań wojennych. Przebieg konfliktu zbrojnego obrazują takie wyrażenia językowe jak: *walka z problemami skórnymi* (wł. *la lotta contro i problemi della pelle*) czy *zwalczanie oznak przedwczesnego starzenia* (wł. *il combattimento dell'invecchiamento precoce*). Kobięce ciało musi przeciwstawić się m.in.: różnego rodzaju chorobom (wł. *le malattie*) i dolegliwościom (wł. *i malesseri*), nadwadze (wł. *il sovrappeso*), wadliwej postawie (wł. *i problemi posturali*), jak również stresowi (wł. *lo stress*) oraz depresji (wł. *la depressione*). Ponadto stawia czoła wielu trudnościom, takim jak: *nadmierne owłosienie* (wł. *i peli superflui*), *czynniki zewnętrzne* (wł. *gli agenti esterni*), a wśród nich *klimatyzowane powietrze*:

(4) Anche l'aeroporto [...] esige una sua mise [...] sciarpa di cachemire per affrontare l'aria condizionata.

[Nawet lotnisko [...] wymaga odpowiedniego ubioru [...] kaszmirowy szal, aby stawić czoła klimatyzacji.]

Analizując sposób prowadzenia wojny, nie można pominąć kluczowych elementów strategicznych konfliktu. Są nimi: przyjęta taktyka, defensywa, ofensywa, cel wojny, sprzymierzeńcy, wrogowie oraz broń.

Taktyka

W każdej walce bardzo ważną rolę odgrywa obrona strategia. By zwyciężyć i osiągnąć wyznaczony cel, czyli zdrowy i piękny wygląd oraz dobre samopoczucie, należy podjąć konkretne działania. Często zdarza się, że ciało: *wysyła sygnały, wydaje komendy czy okrzyki wojenne*, najczęściej te radosne. Zawołanie: *wiwat gładkie nogi!* (wł. *viva le gambe lisce!*) wyraża aprobatę obowiązujących kanonów piękna. W przypadku zbliżającego się niebezpieczeństwa przestrzega się ciało za pomocą różnego rodzaju sygnałów alarmowych (wł. *dzwonów*):

(5) Impara ad ascoltare le esigenze del tuo corpo, fai attenzione ai campanelli d'allarme che possono variare.

[Naucz się słuchać potrzeb swojego ciała, zwróć uwagę na sygnały ostrzegawcze, które mogą być różne.]

Inne działania stosowane podczas batalii o ciało idealne to: *zapobieganie procesom starzenia, suchości, podrażnieniom skóry* (wł. *la prevenzione dei processi*

d'invecchiamento, della secchezza, delle irritazioni della pelle) oraz kontrola stanu zdrowia, wagi ciała... (wł. *il controllo della salute, del peso*).

Nieuniknionym elementem, który towarzyszy każdej walce, jest ryzyko. Autorzy analizowanych tekstów poświęcają mu sporo miejsca, poruszając kwestie zagrożeń, jakie mogą być spowodowane nieodpowiednią troską o ciało:

(6) In aggiunta, sono sempre di più le prove che evidenziano i rischi a breve e a lungo termine di una vita sedentaria [...] può finire per danneggiare seriamente la salute ed il benessere.

[Ponadto jest coraz więcej dowodów wskazujących na krótko- i długoterminowe ryzyko siedzącego trybu życia [...] może poważnie zaszkodzić zdrowiu i samopoczuciu.]

Obrona

Kolejnym niezmiernie ważnym elementem każdego starcia jest taktyka obronna. Wśród wykładników językowych nawiązujących do defensywy można odnaleźć takie działania jak: *bronić się* (wł. *difendere*), *strzec* (wł. *preservare*), *zabezpieczać* (wł. *salvaguardare*), *ocalić* (wł. *salvare*) czy też *chronić/ochraniać* (wł. *proteggere*). Ciało broni się samo lub przy zaangażowaniu innych:

(7) Il tè verde ci protegge in particolare contro i tumori della pelle.

[Zielona herbata przede wszystkim chroni nas przed nowotworami skóry.]

Do obronnych metod walki zaliczamy również wytworzenie tzw. bariery skórnej, która (będąc najbardziej zewnętrzną częścią ciała) odgrywa rolę pola zabezpieczającego i chroni głębsze tkanki przed atakami niepożądanych substancji:

(8) La barriera cutanea è la prima difesa della pelle nei confronti di una molteplicità di agenti esterni potenzialmente irritanti o sensibilizzanti.

[Bariera skórna jest pierwszą ochroną skóry przed wieloma potencjalnie drażniącymi czy uczulającymi czynnikami zewnętrznymi.]

Atak

Na uwagę zasługuje również kolejny etap wojny – ofensywa. Kobiece ciało jest nieustannie atakowane: *czynniki atmosferyczne atakują skórę* (wł. *gli agenti atmosferici attaccano la pelle*), *cellulit czai się* (wł. *la cellulite in agguato*). Natarcie przybiera formy: *najazdu* (wł. *invadere*), *napaści* (wł. *investire*), *uderzenia*

(wł. *colpire*) czy *agresji* (wł. *aggrepire*). Wśród najczęściej wymienianych najeźdźców odnajdziemy: *choroby* (wł. *le malattie*), *wirusy* (wł. *i virusi*), *dolegliwości bólowe* (wł. *i dolori*) oraz *niedoskonałości urody* (wł. *gli inestetismi*). Ciosy zadawane podczas walki mają bez wątpienia niekorzystny wpływ na ogólny stan ciała.

Analizowany materiał językowy dość ciekawie przedstawia problem, jakim jest działanie promieniowania na organizm ludzki. Promienie, zarówno te słoneczne, jak i sztuczne – fale elektromagnetyczne, postrzegane są jako bomby zrzucone w celu unicestwienia wroga. Na ten rodzaj ofensywy najbardziej narażone są wzrok i skóra: *promienie słoneczne bombardują nawet ciemną karnację* (wł. *i raggi solari bombardano anche le carnagioni scure*), *oczy są bez przerwy bombardowane przez telewizję czy komputer* (wł. *gli occhi sono continuamente bombardati da televisione o computer*).

Jeszcze inną formą ataku jest utrudnianie bądź uniemożliwianie nieprzyjacielowi skutecznego działania poprzez m.in.: *blokowanie* (wł. *bloccare*) czy *stawianie przeszkód*:

(9) L'utilizzo eccessivo di dispositivi elettronici nelle ore serali può alterare il nostro orologio biologico [...] o s t a c o l a n d o c o s i il nostro riposo.

[Nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych w godzinach wieczornych może zmienić nasz zegar biologiczny [...] utrudniając nasz odpoczynek.]

W sytuacji zagrożenia jednak ciało nie poddaje się i również podejmuje atak. Jego celem są różnego rodzaju defekty, zwłaszcza te skórne, które mogą zostać pokonane przy użyciu nowoczesnych urządzeń czy też technologii: *laserów* (wł. *i laseri*), *elektrostymulatorów* (wł. *gli elettrostimolatori*), *depilatorów* (wł. *i depilatori*), *golarek elektrycznych* (wł. *i rasoi elettrici*), *masażerów* (wł. *i massaggiatori*) etc. Sposób, w jaki pokazana jest różnorodność środków stosowanych przez współczesne kobiety w trosce o idealny wygląd, odpowiada taktyce ofensywnej właściwej każdej walce zbrojnej.

Cele

Kolejnym istotnym aspektem boju o piękne i zdrowe ciało są cele wyznaczone przez walczących. Nadrzędnym z nich jest z całą pewnością zwycięstwo, które objawia się w języku w postaci takich struktur jak: *porażka/klęska nieprzyjaciela* (wł. *la sconfitta del nemico*), *destrukcja przeciwnika* (wł. *la distruzione dell'avversario*).

Podstawowym założeniem walki z niedoskonałościami ciała jest osiągnięcie ideału wyrażone przez zdobycie (wł. *la conquista*) m.in. *pięknej opalenizny* (wł. *la bella tintarella*), *nowej energii* (wł. *le nuove energie*) czy *perfekcyjnej formy*:

(10) Piccola guida ragionata per (ri)conquistare la forma perfetta. In otto settimane.

[Mały, sensowny przewodnik by (od)zyskać idealne kształty. W osiem tygodni.]

Warto zauważyć, że kobiece ciało ukazane jest jako potencjalny zwycięzca, który, przy odrobinie wysiłku, może pokonać wroga. Jednocześnie wyłania się inny model pojęciowy, według którego ciało to więzień pozbawiony wolności: *uwięzić ciało* (wł. *imprigionare il corpo*), *uwolnić ciało od napięć* (wł. *liberare il corpo dalle tensioni*); a poszczególne jego części to ofiary wojny: *torturowane stopy* (wł. *i piedi torturati*), *martwe komórki* (wł. *le cellule morte*), *zaniedbane paznokcie* (wł. *le unghie trascurate*).

Sprzymierzeńcy

W trudnej i mozolnej walce z przeciwnikiem kobiece ciało nie pozostaje samo na polu bitwy, zawsze może liczyć na wsparcie przyjaciół. Z pomocą przybywają sojusznicy, wśród których znajdują się: aktywność fizyczna (taniec, aerobik, sztuki walki, ćwiczenia gimnastyczne), produkty spożywcze (wino, czekolada, warzywa), kosmetyki (koloryzujące, brązujące, ochronne), zabiegi upiększające (eksfoliacja, depilacja) oraz czynniki atmosferyczne (słońce, wiatr, woda). Często jednak promieniowanie słoneczne, jak również pozostałe czynniki środowiska, stanowią poważne zagrożenie dla zdrowia człowieka. Dostarczane w nadmiarze powodują nieodwracalne zmiany, zwłaszcza skórne. Dlatego elementy te pojawią się także w grupie nieprzyjaciół.

Kwestia sojuszu, głównie z kosmetykami i ubraniami, aktywuje takie pojęcia jak: *pomocnik* (wł. *il coadiuvante*), *przyjaciel* (wł. *l'amico*), *towarzysz* (wł. *il compagno*) czy *sprzymierzeniec* (wł. *l'alleato*):

(11) L'olio per cuticole è senza dubbio l'alleato numero uno per avere unghie sempre impeccabili.

[Olejek do skórek jest niewątpliwie najważniejszym sprzymierzeńcem nieskazitelnych paznokci.]

Pomoc w walce nie jest jednostronna – ciało nie tylko otrzymuje wsparcie, ale też samo pomaga, np.: *usta stają się cennym sprzymierzeńcem strategii uwodzenia* (wł. *la bocca diventa un prezioso alleato nei giochi di seduzione*).

Analiza materiału językowego pozwoliła wyróżnić pięć klas sojuszników kobiecego ciała. Są to: odpowiednie odżywianie, zabiegi kosmetyczne, czynniki środowiska zewnętrznego, aktywność fizyczna oraz odzież/akcesoria.

Wrogowie

Metafory wojny przywołują także pojęcie wroga (wł. *il nemico*), przeciwko któremu prowadzone są działania zbrojne. W trosce o idealne ciało należy stawić opór takim przeciwnikom jak: choroby, infekcje i różnego rodzaju dolegliwości, czynniki związane ze środowiskiem zewnętrznym (słońce, upały, zimno), oznaki starzenia się czy zła dieta.

Broniąc się przed najeźdźcą, nie należy zapominać, że może on być *agresywny* (wł. *aggressivo*) i *niebezpieczny* (wł. *pericoloso*):

(12) La passione per gli alimenti fritti potrebbe essere per le donne più pericolosa di quanto si sospettasse.

[Zamiłowanie do smażonych potraw może być dla kobiet bardziej niebezpieczne niż wcześniej podejrzewano.]

Do grupy najgroźniejszych napastników, powodujących największe spustoszenie w ludzkim organizmie, zalicza się: *smog* (wł. *lo smog*), *zanieczyszczenia środowiska* (wł. *l'inquinamento dell'ambiente*) oraz *detergenty* (wł. *i detersivi*).

Broń

Nieodzownym elementem każdej wojny jest *broń* (wł. *l'arma*) używana do prowadzenia walki zarówno defensywnej, jak i ofensywnej:

(13) La mammografia in 3D nuova arma per le donne con seno denso.

[Mammografia 3D to nowa broń dla kobiet o gęstych piersiach.]

Obecność broni najbardziej widoczna jest w tekstach traktujących o inwazyjnych metodach poprawiania wyglądu zewnętrznego za pomocą: laserów, depilatorów, igieł, wosku, środków wybielających etc. W trakcie wojny z niedoskonałościami ciała skuteczne okazują się również: *odpowiednie odżywianie* (wł. *la corretta alimentazione*), *zabiegi kosmetyczno-relaksacyjne* (wł. *le terapie di bellezza e di rilassamento*) oraz niektóre *leki* (wł. *i farmaci*).

Zakończenie działań wojennych

Sposób, w jaki dba się o ciało, jak również efekt zabiegów upiększających są ściśle powiązane z taktyką prowadzenia działań zbrojnych. Wojna kończy się z chwilą, kiedy ustają walki, a zwycięzca tryumfuje. Bardzo często po zakończeniu batalii

następuje szacowanie strat. Świadczą o tym takie wyrażenia jak: *trwale uszkodzenie układu trawiennego* (wł. *i danni permanenti all'apparato digerente*), *szkody poniesione w wyniku uzależnień* (wł. *i danni delle dipendenze*):

(14) *Danni del fumo: magari fossero solo cancro e malattie cardiache...*

[Szkody wywołane przez palenie: oby „tylko” rak i choroby serca...]

O porażce powinno się mówić również w przypadku części ciała, które zostały: *zrujnowane* (wł. *rovinato*), *zniszczone* (wł. *distrutto*) bądź *zdegradowane* (wł. *degradato*). Po skończonej walce kobiece ciało *regeneruje się* (wł. *si rigenera*), *powraca do życia* (wł. *si rivitalizza*) i *naprawia poniesione straty* (wł. *ripara i danni subiti*).

Wnioski

Metafory odgrywają niezwykle ważną rolę w wielu dziedzinach życia. Dowodzi się ich skuteczności w marketingu (Zaltman, Zaltman 2008) czy w psychoterapii (Barker 2000). W analizowanym dyskursie pełnią funkcję *stricte* perswazyjną. Wyrażenia związane z metaforą wojny wykorzystano przede wszystkim do eksponowania defektów kobiecego ciała oraz do pozytywnego wartościowania promowanych kosmetyków, zabiegów czy diet.

Teksty traktujące o tym, jak dbać o ciało, przeniknięte są retoryką militarną. Pozwala ona ustrukturyzować myślenie o złożonych procesach starzenia się oraz o skomplikowanych zabiegach mających na celu te procesy spowolnić. Możliwa jest więc konceptualizacja abstrakcyjnych i niejasnych pojęć w kategoriach bliższych naszemu poznaniu, bardziej znanych i konkretnych, takich jak „walka”, „wojna” czy „bitwa”. Tego typu metaforyzacja uświadamia powagę sytuacji i zagrożenie płynące z braku podejmowanych działań. A sposób mówienia/pisania o kobiecym ciele przy użyciu terminologii wojennej świadczy o ogromnym trudzie i poświęceniu w dążeniu do ideału.

Przedstawione wyniki analizy pozwoliły przybliżyć konceptualizację *troski o ciało* pojętej jako wojna, która toczy się przy użyciu wszelkich możliwych środków. Badania, przeprowadzone na podstawie następujących po sobie etapów (*przygotowania do walki*, *prowadzenie* i wreszcie *zakończenie działań wojennych*), ujawniły szereg elementów charakterystycznych dla procesu dbania o ciało. Ustalenie tego typu odpowiedniości było możliwe dzięki głęboko zakorzenionej w naszym doświadczeniu metaforze strukturalnej *Troska o ciało to wojna*. W tym kontekście ciało jest

utożsamiane z wojownikiem, który nieustannie jest atakowany przez wroga (oznaki starzenia oraz różnego rodzaju defekty). Natomiast kosmetyki, diety oraz zabiegi upiększające to armia i skuteczna broń w walce z przeciwnikiem. Zwycięstwem okazuje się piękne ciało i dobre samopoczucie, które jest – jak się wydaje – w zasięgu ręki, wymaga jedynie silnej woli i chęci wygranej. Zaś pod pojęciem kłęski kryje się ciało zaniedbane i dalekie od ideału.

Biorąc pod uwagę podział ról semantycznych Fillmore'a (1968: 1–88), łatwo można dostrzec dość prototypową rolę pacjensa, którą najczęściej przyjmuje kobiece ciało w analizowanych wyrażeniach metaforycznych. Staje się wówczas ofiarą, obiektem ataku podczas prowadzonych walk. Rzadziej przypisuje mu się rolę agensa. Są to sytuacje, w których ciało przejmuje inicjatywę i broni się przed natarciem wroga.

Jeśli nałoży się na te wyniki wnioski o charakterze aksjologicznym, przyjmując za Krzeszowskim (1999), że wartościowanie jest nieodłącznym elementem konceptualizacji i każde pojęcie może być umieszczone na skali dobre – złe, można zauważyć, że wyrażenia metaforyczne, w których ciało przypisywało się rolę pacjensa, w przeważającej mierze przedstawiały je w sposób negatywny, jako byt ożywiony, który wymaga natychmiastowego ulepszenia. Jego pasywna postawa zawierała w sobie nieuchronne niebezpieczeństwo. Natomiast ciało występującemu w funkcji agensa przyporządkowana była pozytywna wartość aksjologiczna, więc jeśli ciało wykazywało aktywność, było to działanie pożądane. Poddane analizie wyrażenia metaforyczne sugerują więc, iż rola semantyczna ciała wskazuje na jego wartość aksjologiczną.

Reasumując, obecność metafor w dyskursie perswazyjnym dowodzi, iż kobiece ciało, zdrowie i dobre samopoczucie nie są wyłącznie wytworem natury, ale również kultury, która postrzega, doświadcza i interpretuje je symbolicznie. A metafora nie ogranicza się jedynie do funkcji retorycznej, ale przede wszystkim ma ogromne znaczenie poznawcze i perswazyjne.

Bibliografia

- Barker Philip (2000): *Metafory w psychoterapii*. Przekł. J. Węgrodzka. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- Bolasco Sergio, Giuliano Luca, Galli de'Paratesi Nora (2006): *Parole in libertà. Un'analisi statistica e linguistica*. Manifestolibri, Roma.
- Bralczyk Jerzy (2004): *Język na sprzedaż*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.

- Cialdini Robert B. (2005): *Le armi della persuasione. Come e perché si finisce col dire di sì*. Giunti, Firenze–Milano.
- Dobrzyńska Teresa (1994): *Mówiąc przenośnie... Studia o metaforze*. Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- Fillmore Charles (1968): *The case for case*. In: *Universals in linguistic theory*. Eds. E. Bach, R.T. Harms. New York, s. 1–88.
- Fairclough Norman (1995): *Media Discourse*. Hodder Education, London.
- Kaczmarek Bohdan, red. (2005): *Metafory polityki*. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Kochan Marek (2016): *Biznes jako wojna. Retoryka wojny w tytułach prasy ekonomicznej*. „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Letteraria Polonica”, T. 1, nr 31, s. 165–173.
- Kozłowska Anna (2012): *Techniki perswazyjne oddziałujące na postawy konsumpcyjne*. „Strategie Komunikacji Reklamowej z Konsumentem”, nr 4, s. 97–113.
- Krzyszowski Tomasz P. (1999): *Aksjologiczne aspekty semantyki językowej*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Lakoff George, Johnson Mark (1980): *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press, Chicago.
- Lakoff George, Johnson Mark (1988): *Metafory w naszym życiu*. Przeł. i wstępem opatrzył T.P. Krzyszowski. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Miczka Ewa (2002): *Kognitywne struktury sytuacyjne i informacyjne w interpretacji dyskursu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Mikułowski Pomorski Jerzy (2006): *Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Perelman Chaïm (2002): *L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation*. Vrin, Paris.
- Perelman Chaïm (2004): *Imperium retoryki. Retoryka i argumentacja*. Przeł. M. Chomicz, red. naukowa R. Kleszcz. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sontag Susan (1978): *Illness as metaphor*. Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Szwed Anna (2013): *Metafora militarna jako sposób na opisanie świata polityki w tygodniku „Polityka”*. W: *Współczesne media. Język mediów*. Red. I. Hofman, D. Kępa-Figura. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 309–324.
- Wieczorek Urszula (1999): *Wartościowanie, perswazja, język*. Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Zaltman Gerald, Zaltman Lindsay (2008): *Marketing Metaphora: What Deep Metaphors Reveal About the Minds of Consumers*. Harvard Business Press, Boston, MA.
- Żmudzka-Brodnicka Monika (2013): *Wojna w dziennikarskim przekazie sportowym w ujęciu kognitywnej teorii metafory*. „Naukovi zapiski”. Seria „Psychologia i pedagogika”, Vipusk 24 [Ostrog], s. 164–167.

Netografia

http://www.ansa.it/saluteebenessere/notizie/rubriche/medicina/2014/07/15/sul-colesterolo-il-sospetto-di-accendere-alcuni-tumori_bcac5dda-4d40-422a-b788-26d59456bbcd.html [dostęp: 19.01.2021].

- <https://www.alfemminile.com/shopping/consigli-fitness-s2998473.html> [dostęp: 2.02.2021].
- https://d.repubblica.it/beauty/guida/come_mantenere_abbronzatura_preparare_la_pelle_sotto_il_sole-3998451/ [dostęp: 18.05.2019].
- https://brescia.corriere.it/notizie/economia/14_marzo_04/gli-occhiali-merlo-adesso-volano-ryanair-671e718e-a3bf-11e3-85bd-aff5c7c5e706.shtml?ssoAt=&ssoAt= [dostęp: 12.02.2020].
- <https://www.professione-benessere.com/depressione-non-la-sottovalutare> [dostęp: 3.03.2020].
- <https://www.donnamoderna.com/salute/vita-sana/sedentarieta-rischi-e-conseguenze> [dostęp: 13.05.2019].
- <https://www.spaziadonna.com/i-benefici-del-te-verde/> [dostęp: 13.05.2019].
- <https://www.saperesalute.it/perche-e-importante-ripristinare-la-barriera-cutanea> [dostęp: 4.02.2019].
- <https://www.alfemminile.com/salute-benessere/tecno-stress-provoca-insonnia-s1730225.html> [dostęp: 4.02.2021].
- https://www.iodonna.it/benessere/diete-alimentazione/2015/08/29/la-dieta-del-rientro-e-zen/?refresh_ce-cp [dostęp: 5.05.2019].
- <https://www.chedonna.it/2018/07/05/olio-per-cuticole-must-have-per-una-manicure-perfetta/> [dostęp: 7.05.2020].
- <https://www.pianetadonna.it/benessere/star-bene/fritti-fanno-male-alle-donne.html> [dostęp: 10.02.2021].
- https://www.corriere.it/salute/sportello_cancro/18_luglio_09/mammografia-3d-nuova-arma-le-donne-seno-denso-fb25d7f2-837e-11e8-99dc-3c32ac3a1511.shtml [dostęp: 3.04.2020].
- <https://www.lastampa.it/2014/05/28/scienza/danni-del-fumo-magari-fossero-solo-cancro-e-malattie-cardiache-dGi7ydXcvpyMXpSK7HApBL/pagina.html> [dostęp: 9.05.2020].

Abstract

La guerra per il corpo perfetto

La concettualizzazione metaforica come una delle strategie persuasive del discorso

L'analisi presentata in questo lavoro permette di focalizzare l'attenzione su un aspetto particolare della metafora, ossia sulla sua forza persuasiva. Lo studio del materiale linguistico, proveniente dai portali Internet, indica la presenza della metafora della GUERRA nell'ambito della concettualizzazione della *cura del corpo umano*. La metaforizzazione di questo tipo è una di tante strategie persuasive adoperate dagli autori dei testi studiati per influenzare il destinatario imponendogli una certa visione della realtà,

ma prima di tutto per influenzare il suo comportamento che si traduce in decisioni di carattere finanziario.

Parole chiave: discorso, persuasione, concettualizzazione, metafora strutturale, corpo umano, guerra

